

— популяризація електронних інформаційних ресурсів, послуг та продуктів установи на сайті НБУВ та у соціальних мережах;

— моніторинг динаміки професійного складу та інформаційних потреб віддалених користувачів — споживачів електронних інформаційних ресурсів, послуг та продуктів НБУВ;

— маркетингові дослідження у соціальних мережах задля оптимального задоволення інформаційно-комунікаційних запитів віддалених користувачів;

— аналіз комунікаційної активності віддалених користувачів, якості засвоєння ними умінь та навичок роботи із засобами бібліотечного інформаційного електронного сервісу;

— створення соціально-психологічного портрету віддаленого користувача НБУВ як споживача електронних інформаційних послуг;

— визначення рівня професійної підготовки співробітників НБУВ в умовах дистанційного обслуговування;

— управління (менеджмент) інформаційно-комунікаційною діяльністю НБУВ;

— розробка комплексу науково-методичних заходів з удосконалення та розвитку інфраструктури дистанційного обслуговування віддалених користувачів.

Однією з найважливіших функцій бібліотечно-інформаційного сервісу є саме комунікаційна — як сукупність методів і засобів надання наукової інформації. Вона зумовлена цілеспрямованою метою бібліотечного обслуговування, що передбачає оптимальне забезпечення споживачів потрібною інформацією.

Всупереч усталеним уявленням про зміст бібліотечної діяльності, сьогодення вимагає розвитку методик забезпечення наявними інформаційними бібліотечними ресурсами насамперед віддалених абонентів.

Зважаючи на те, що в умовах поступальної інформатизації суспільства інформаційно-комунікаційна діяльність НБУВ перетворюється на важливий стратегічний ресурс, розробка нових механізмів функціонування з визначенням перспективних напрямів їхнього вдосконалення потребує першочергової уваги. Постає потреба перекваліфікації широкого кола бібліотечних фахівців, відповідно до нових виробничих процесів, та створення оновленої методики бібліотечних посадових функцій.

Список використаної літератури

1. Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горючий, В. І. Попик та ін.]; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2014. — С. 124.
2. Коваль Т. М. Концептуальні засади інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек (джерелознавчий аспект) / Т. М. Коваль, Л. О. Туровська // Бібліотечний форум України. — № 1. — 2015. — С. 8—11.
3. Смоляр І. Е. Електронна бібліотечна книжкова виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки / І. Е. Смоляр, Л. О. Туровська // Вісник Книжкової палати. — № 3. — 2015. — С. 19—21.

Рассмотрена система библиотечно-информационного обслуживания НБУВ, выделены признаки, характеризующие работу библиотеки на современном этапе, очерчены пути совершенствования деятельности.

The system of library-informative maintenance of NBUV is considered, signs, characterizing work of organization on the modern stage, are selected, the ways of improvement of functions are outlined.

Надійшла до редакції 12 січня 2016 року

УДК 811.161.2'06'373.45=11

Оксана Білецька,
кандидат культурології,
доцент кафедри іноземних мов КНУКіМ

Англійські запозичення в нестандартній лексиці сучасної української мови

Статтю присвячено дослідженню англійських запозичень у сфері нестандартної лексики сучасної української мови з погляду на їх лінгвокультурологічні та соціолінгвістичні можливості. Визначено мовний статус нестандартної лексики на функціональному і структурному рівнях в контексті соціальної диференціації мови; виявлено корпус нестандартної лексики сучасної української мови, утвореної на базі англійських запозичень; проаналізовано причини і способи запозичення англійців у сфері нестандартної лексики сучасної української мови.

Ключові слова: неологізми, англіцизми, мовна культура, нестандартна лексика, сленг, мовна гра.

Постановка проблеми. Функціонування в сучасній українській мові великої кількості англіцизмів ставить перед дослідниками завдання всебічного вивчення впливу нової іншомовної лексики на систему української мови, виявлення закономірностей інтеграції запозичень у всі системи мови-реципієнта. Одним зі способів поповнення лексичної фундації сучасної української мови є запозичення з англійської мови, яка для багатьох мов світу, в тому числі й української, є мовою-донором, і, як наслідок, подальше творення слів на базі запозичених англіцизмів.

Розробка теми є актуальною, оскільки проблематика перебуває на стику двох молодих галузей: неології й лінгвокультурології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення нестандартної лексики в сучасній лінгвістиці сьогодні привертає увагу багатьох мовознавців. Під нестандартною розумімо експресивно-оцінну лексику, яка побутує в усному розмовному мовленні, що перебуває поза межами літературної мови [2].

Особливий інтерес при вивченні нестандартної лексики становлять іншомовні запозичення й їхні словотворчі

зміни. Як зазначає дослідник В. Бондалетов, запозичені елементи у складі соціальних діалектів залишаються поза увагою науковців. Проте іншомовний матеріал вартий уваги як через власну специфічність (використовується як "незрозуміле" для непосвячених), так і через те, що забезпечує лінгвіста новими фактами для пізнання загальних закономірностей мовної інтерференції [1].

Основним етапом сучасного процесу запозичення стає найшвидша адаптація нових англіцизмів на всіх рівнях мови-реципієнта. Зі свого боку, адаптація англіцизмів приводить у дію словотворчий механізм, що полягає у формуванні похідних слів з використанням матеріалу мови-реципієнта. Отже, на сучасному етапі розвитку української мови англійські запозичення в системі нестандартної лексики беруть активну участь у процесі творення слів, що призводить до формування словотворчих гнізд, різноманітних за кількістю і складом похідних.

Нестандартна лексика є особливою, своєрідною підсистемою будь-якої національної мови, яка протистоїть літературним нормам. В англійській лінгвістичній традиції нестандартна лексика визначається як "нонстандарт" (non-standard) і "субстандарт" (substandard), які розглядаються як "неправильні" (incorrect) і протиставляються нормам стандартної мови. В лінгвістиці та лінгвокультурології поняття "нестандартна лексика" часто ототожнюють із поняттям "просторіччя", яке представлено двома принципово відмінними підсистемами — "нелітературне просторіччя" і "літературне просторіччя" [1].

Словниковий склад мови є вельми неоднорідною структурою, тому будь-яка класифікація її лексики, а особливо нестандартної, не може бути ідеальною. Згідно з І. Гальперінім, ступінь точності у встановленні меж між суміжними лексичними групами визначається здебільшого різкістю зіставлення крайніх випадків, оскільки власне межі між групами вельми рухомі й нестабільні [2]. Складність завдання моделювання функціональної парадигми у вигляді чіткої стратифікаційної структури з дискретних компонентів пов'язана із недостатньою теоретичною розробленістю ряду загальнолінгвістичних проблем: браком чітких критеріїв виокремлення функціональних стилів, віднесення різних лексичних одиниць до певної стилістичної групи тощо.

Мета публікації полягає у вивченні англомовних запозичень у сфері нестандартної лексики сучасної української мови з погляду на їхні лінгвокультурологічні та соціолінгвістичні можливості. Відповідно до мети розв'язано такі *завдання*: визначено мовний статус нестандартної лексики на функціональному і структурному рівнях у контексті соціальної диференціації мови; виявлено корпус нестандартної лексики сучасної української мови, утвореної на базі англійських запозичень; досліджено причини та способи запозичення англіцизмів у сфері нестандартної лексики сучасної української мови.

Виклад основного матеріалу. Мова є формою репрезентації культури, оскільки, по-перше, дає можливість предметно диференціювати, а отже, "розрізнити" культуру в її функціональних спрямуваннях, по-друге, не дозволяє предметній диференційованості перетнути межу, що відокремлює багатство розмаїття від одноманітності хаосу, ентропії. Як невід'ємна частина культури мовлення перетворює її на системне, відносно цілісне й однорідне утворення — культуру мовну.

Кожне суспільство володіє нормативною культурою із ретельно розробленою системою стандартизованих правил, характерних і для мовної культури. Проте її стійкість не є абсолютною. Мовна культура поступово змінюється під безперервною дією розмовної мови, різних підмов соціальних і професійних груп населення, інших мов. Культурний ім-

періалізм, що визначається як вестернізація національних культур, поглинання їх культурами інших країн, уніфікація культур, втрата національної самобутності й ідентичності, освоєння мов західних країн і забуття національних, очевидно, веде до зниження культурної різноманітності, створення примітивної позанаціональної (космополітичної) культури маскульту, з одного боку, і елітарної культури світової богеми, з другого [5]. Американський соціолог Д. Рітцер назвав таку течію в глобалізації культур макдоналізацією: уніфікацією культур на примітивному рівні [5].

Мова є динамічною системою, в якій всі елементи, постійно перебуваючи у функціонуванні, залучаються до безлічі складних процесів, що відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства. Політичні, економічні, соціокультурні й інші трансформації знаходять віддзеркалення в змінах у лексичній системі мови. Саме в ній відбувається значне зростання номінативних засобів мовлення, що спричинено комунікативною потребою. Розширення і збагачення лексичного складу набуває особливого значення в межах загальної проблеми лінгвокультурологічних перетворень і еволюції мови. А словниковий склад — найбільш проникливий, мінливий і рухливий бік мови, що безпосередньо реагує на події у світі; в ньому віддзеркалюються уявлення людей про явища позамовної діяльності. Характерною рисою словника є здатність нескінченно збагачуватися завдяки новим словам і значенням, що утворюються в різноманітні способи. Неологізми — це свідчення життя мови, її прагнення виразити багатство людських знань, прогрес цивілізації, а їхня швидка адаптація (зокрема англіцизмів) призводить до розширення та збагачення нестандартної лексики сучасної української мови. Її важливим компонентом є сленг. Як практично відкрита підсистема це стилістичний різновид розмовно-просторічної мови або особливий реєстр, призначений для виразу посиленої експресії й особливого оцінного забарвлення (зазвичай негативного). На відміну від інших компонентів нестандартної лексики сленгові не притаманна чітка соціально-групова орієнтація. Виразної межі між жаргоном і сленгом немає, оскільки, по-перше, сленг отримує мовний матеріал із соціально-групових і соціально-професійних жаргонів, по-друге, характеризується певною соціальною обмеженістю, але не визначеною, групою, а інтегрованою й перехідною: це "мова" соціальних низів, "мова" молоді, що орієнтується на соціально близьких, "своїх" [2; 4].

Вивчення процесу запозичення — одна з актуальних проблем лінгвістики, яку дослідники розглядають разом із питаннями мовних контактів, білінгвізму, вдосконалення і розвитку мови. В сучасній лінгвістиці запозичення трактується як елемент чужої мови, перенесений внаслідок мовних контактів, а також процес його переходу з однієї мови до другої [1].

Основними причинами запозичення є як екстралінгвістичні (немовні), так і лінгвістичні (мовні). До зовнішніх немовних причин запозичення іншомовної лексики належать: наявність політичних, торговельних, культурно-економічних контактів між народами; соціальні, економічні й політичні зміни усередині країни мови-реципієнта; запозичення предмета, поняття і разом з ними — найменування тощо. Основна роль у запозиченні лексики належить засобам масової інформації, художній літературі, мережі Інтернет й іншим соціально-культурним сферам.

На думку багатьох науковців, основною ознакою запозичених слів є не лише їх проникнення до мови-реципієнта, а й факт закріплення у словарній фундації мови, повне підкорення її нормам. Процес адаптації запозичених слів на кожному мовному рівні характеризується певними специфічними рисами і володіє різними потенційними можливостями щодо повного засвоєння запозичених слів [1; 5].

Найуживанішим є спосіб прямого запозичення, під яким розуміємо запозичення слова, для якого характерне повне відтворення іншомовної морфеми, а також збереження основного значення слова із запозиченої мови. Пряме запозичення здійснюється за допомогою транскрипції та транслітерації.

Транскрипція — це запис іншомовних слів за допомогою засобів національного алфавіту з урахуванням їхньої вимови. Основною вимогою є найточніше збереження звукового вигляду запозиченого слова, а також морфемної структури, графічної особливості, фонемні зіставлення мови і легкість засвоєння запозичених слів у мові-реципієнті. Зокрема, так відбувається запозичення з англійської мови лексем із тотожним значенням: від англ. *boyfriend* (друг, улюблений) — *бойфренд*, *busy* (зайнятий) — *бізи*, *change* (обмін) — *чейндж*, *fake* (підробка, фальшивка) — *фейк*, *loser* (той, що програв, невдаха) — *лузер*.

Транслітерація є способом запозичення, при якому букви запозиченого слова замінюють букви рідної мови. Транслітерація допускає умовне вживання букв, введення додаткових знаків. У такий спосіб до нестандартної лексики української мови було запозичено англійські слова: *bastard* (виродок) — *бастард*, *best* (найкращий) — *бест*, *disaster* (біда, нещастя) — *дизастер*, *gift* (подарунок) — *гіфт*, *little* (маленький) — *літл*.

Такі слова адаптуються в системі української мови відповідно до її норм і при подальшій асиміляції стають підґрунтям для створення нових лексем, формуючи словотворчі гнізда.

Ще одним способом наповнення нестандартної лексики є утворення нових слів від наявних у мові основ за допомогою словотворчих морфем. Наприклад: *пейджерист*, *лузерист*, *хайлайфіст*; *поаскати*, *поюзати*, *повіповати*; *віпізм*, *гламурізм*, *френдізм*; *бестовий*, *драйвовий*, *найсовий*.

Значну роль відіграє мовна гра, під якою розуміємо певний тип мовної поведінки, заснований на свідомому порушенні системних відносин мови задля створення неканонічних мовних форм і структур, що внаслідок цього набувають експресивного значення [3]. Навмисна гра словом має на меті привернути увагу, часто саме завдяки продуманому порушенню норм.

Багато одиниць нестандартної лексики є складним поєднанням кількох функцій одночасно: оновлення номінації супроводжується зниженням, у межах якого відбувається експресивна дія на співрозмовника й емоційне самовираження оцінки комуніканта. Зокрема, від запозиченого з англійської слова *глумур* (чари, чарівництво, чарівливість, чарівність) в українській утворюється похідна лексема *гламурятник*, яка містить додатковий компонент негативної експресії й зневажливого ставлення. Вживання цього слова в прямому і переносному значеннях характеризується емоційною забарвленістю, яка обумовлена асоціативним зв'язком із лексемами "курник", "голуб'ятник" — типовою словотворчою парадигмою зі значенням "приміщення для тварин". Такий зв'язок є породженням мовного жарту, насмішки, іронії. Аналогічним чином утворено слова *попсятник* (*popular music* — поп-музика), *віпятник* (*VIP* — *Very Important Person* — особливо важлива персона), *мажорятник* (*major* — представник матеріально забезпеченої еліти), *лузерятник* (*loser* — невдаха) тощо.

Ефект мовної гри ґрунтується на асоціативному потенціалі слова — асоціативній валентності слова, що допускає варіювання при поєднанні його виразності та змісту, як результат — маємо різну інтерпретацію значення. В контексті реалізується приватна асоціативна валентність слова, кожна з яких виступає у ролі певного механізму мовної гри [3].

Одним з ігрових способів творення неологізмів у нестандартній лексиці є звукове уподібнення одного слова

другому. Метою такого "перекручування" фонетичної форми слова є пародіювання аналогії, своєрідне "передражнювання" запозиченої лексеми, що відбувається через оцінне зниження, проте при цьому зберігається основне значення мови-джерела. Так, у лексемах, запозичених з англійської, відбувається обігрування звукової оболонки слова, засноване на певній фонетичній схожості англійського й українського слів із тотожним значенням: від англ. *display* (дисплей) — *дисплеї*, *fucker* (сексуальний партнер) — *факір*, *NetWare* (комп'ютерне мережне програмне забезпечення) — *нетварь*, *unerase* (комп'ютерна програма відновлення стертих файлів) — *анурез*. Обігрування може торкатися різних компонентів складного слова, словосполуки або аббревіатури. Зокрема, англ. *Corel Draw* (комп'ютерна програма, графічний пакет Corel Draw) обігрується як *корела*, *дрова*, *дрівця* або *король дрів*, *коряві дрова*. Від початкової аббревіатури *PC* (*Personal Computer* — персональний комп'ютер) утворюються лексеми відповідно до звучання перших букв *пi-сі*: *писюк*, *писюг*, *писюха*, *копт*, *компук*, *компостер*, *компустаер*, *цампутер* [4].

Значна кількість обігрувань відбувається у словах, запозичених від аббревіатур, в які вставляються додаткові звуки. Приміром, від англ. *CGA* (*Color Graphic Adapter* — кольоровий графічний комп'ютерний відеадаптер) — *карга*; *DR-DOS* (комп'ютерна операційна система DR-DOS) — *дурдос*, *дурдос*; *EGA* (*Enhanced Graphic Adapter* — відеоадаптер) — *яга*; *LJ* (*Live Journal* — Живий Журнал) — *лижі*; *VAX* (комп'ютер серії VAX) — *вакса* [4].

Одним з ігрових способів творення нових слів є змішання, тобто нові слова утворюються внаслідок схрещування, об'єднання мовних одиниць або їхніх частин на основі структурної, функціональної або асоціативної близькості, а також семантичної або формальної зміни, що, зі свого боку, є причиною виникнення різноманітних термінів (блендінг, телескопія, словозлиття, міжсловне накладання, графічне словотворення, гібридизація тощо). Наприклад, у сленгізмі *вуменеджер* (*вумен* (*woman*) + *менеджер* (*manager*)) відбувається накладання кінця основи одного слова на початок іншого, внаслідок чого виникає складне слово особливого типу, що поєднує значення й основи обох лексем. У сленгізмі *сексельпільний* (людина, яка працює з комп'ютерною програмою Excel) відбувається обігрування, що утворюється аналогічно до слова *сексапільний*, яке складається зі слів *sex* і *appeal*, і схоже з ним за звучанням — *сексельпільний* (Excel + сексапільний). Поєднання може супроводжуватися усіканням кінцевої складової першого слова або/і початкової складової другого слова: *вокіллер* (талановитий співак доля-групи) утворюється від *вокаліст* (*vocalist*) + *кілер* (*killer*); *ґрінґіппі* (екологічний рух хіппі) — *ґрін* (*green*) + *ґіппі* (*hippie*).

Одним зі способів запозичення є утворення нового слова або значення через буквальний переклад відповідної іншомовної лексеми [1]. Таке запозичення лише формально належить до іноземного слова, оскільки є його перекладом, проте сконструйовано із матеріалу мови-реципієнта. Зокрема, від англ. *Fast Echo* (*fast* — швидкий, *echo* — луна) — *бистровух* (ехопроцесор FastEcho), *interface* (*inter* — між, *face* — особа) — *міжрожа*, *міжмордіє* (інтерфейс), *viewer* (глядач) — *гляделка* (програма для перегляду файлів).

Висновки. Надходячи до лексичного складу української мови у різноманітні способи, англіцизми мають значний словотворчий потенціал. Запозичені слова активно формують похідні на українському ґрунті, стаючи загально-вживаними, вони є об'єктом свідомого словотворення. Одиниці нестандартної лексики, утворені на базі продуктивних моделей української мови, є експресивними засобами вираження.

Нестандартна лексика є невід'ємною частиною будь-якої розвинутої мови, що пройшла етапи нормативного кодифікування і літературної стандартизації. Певною мірою нестандартну лексику, до структури якої входять такі компоненти, як сленг, жаргон, аргі і вульгаризми, можна вважати стихійною реакцією неприйняття або відторгнення кодифікуючої мовної норми у низці соціокультурних груп на рівні повсякденного мовного узуса.

Запозичення є одним із джерел поповнення нестандартної лексики сучасної української мови, де активна роль мови-донора належить англійській. Нові слова, утворені на базі англіцизмів, є результатом динамічних процесів у мові, неологізми заповнюють лакуни мовної системи і реалізують її потенційні можливості.

Отже, будь-яка культура демонструє складний спектр субкультурних елементів, і офіційна культура, зокрема й мовна, в розвиненому суспільстві не буває єдиною, на її тлі зазвичай існують суб- та контркультури, які відмежовуються від магістрального напрямку розвитку або протиставляють себе йому, рухаючи механізм соціодинамики. Мовну культуру потрібно розглядати як симбіоз національної традиції та субкультурних явищ, в історичній динаміці якого роль кожного елементу однаково важлива і рівнозначна.

Список використаної літератури

1. *Бондалетов В. Д.* Заимствования из германских языков в лексике русских условно-профессиональных аргі / В. Д. Бондалетов // *Язык и общество* : сб. ст. — Саратов, 1967. — С. 226.
2. *Гальперин И. Р.* О термине "слэнг" / И. Р. Гальперин // *Вопросы языкознания*. — Москва, 1956. — № 6. — С. 108.
3. *Гридина Т. А.* Языковая игра: стереотип и творчество / Т. А. Гридина. — Екатеринбург : Урал. ГПИ, 1996. — 214 с.

4. *Левикова С. И.* Молодежный сленг как своеобразный способ вербализации / С. И. Левикова. — *Бытие и язык*. — Новосибирск, 2004. — С. 167—173. — Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>. — Загл. с экрана.
5. *Многоликая* глобализация: Культурные разнообразия в современном мире / [Тамоцу Аоки, Энн Бернстейн, Артуро Фонтане Талавера и др.]; Под ред. П. Л. Бергера, С. П. Хантингтона; Пер. с англ. В. В. Сапова; под ред. М. М. Лебедевой. — Москва : Аспект-Пресс, 2004. — 378 с.

Статья посвящена изучению англоязычных заимствований в сфере нестандартной лексики современного украинского языка с точки зрения их лингвокультурологических и социолингвистических возможностей. Определен статус нестандартной лексики на функциональном и структурном уровнях в контексте социальной дифференциации языка; выявлен корпус нестандартной лексики современного украинского языка, созданной на базе английских заимствований; проанализированы причины и способы заимствования англицизмов в сфере нестандартной лексики современного украинского языка.

The article is devoted the study of the English-language borrowings in the field of non-standard vocabulary of modern Ukrainian. Status of non-standard vocabulary is certain on functional and structural levels in the context of social differentiation of language; the corps of non-standard vocabulary of modern Ukrainian, created on the base of the English borrowings is exposed; reasons and methods of borrowing are analysed.

Надійшла до редакції 11 лютого 2016 року

УДК 316.774:004.774.032.6

Олексій Ситник,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
асистент кафедри електронних видань і медіадизайну
Інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Методи оцінювання комунікативності композиційно-графічного моделювання новинних інтернет-ресурсів

У статті розглянуто основні методи оцінювання комунікативності новинних інтернет-ресурсів. Розкрито функціональні можливості інструментів веб-аналітики у процесі моніторингу комунікативного потенціалу композиційно-графічного моделювання мережесивих медіа.

Ключові слова: комунікативність, композиційно-графічне моделювання, веб-аналітика, Інтернет, мережесиві медіа, медіадизайн, комунікація, новинний ресурс.

Постановка проблеми. Дослідження сучасного розвитку мережесивих медіа свідчать про особливу увагу науковців до шляхів забезпечення комунікативності інтернет-ресурсів, вдосконалення технічних рівнів програмного забезпечення, засобів макетування, верстки й дизайну. Прогнозоване відповідно до ілюктивних завдань композиційно-графічне моделювання мережесивих медіа можливе на підґрунті аналізу взаємодії в системі "ресурс — користувач" і визначення елементів, які впливають на композиційну структуру видання й методи візуального оформлення матеріалів у ньому. Еволюційним тенденціям комунікативності веб-ресурсів властиві процеси розгалуження структури й збагачення змісту моделей онлайн-комунікації, їхня конвергенція і транс-

формація, що призводить до поступового ускладнення значної частини мережесивих медіа. Такі зміни спричиняють пошук принципово нових методик і технологій оцінювання комунікативного потенціалу композиційно-графічного моделювання новинних інтернет-ресурсів.

Аналіз останніх досліджень дає змогу констатувати, що в академічному середовищі відбувається активне вивчення принципів медіадизайну, композиційно-графічного моделювання інтернет-медіа; розробляються теоретичні положення щодо проблем специфіки оформлення, проектування, моделювання, архітектоники, режисури, комунікативності вітчизняних видань в аспекті продуктивної медіакомунікації. Зокрема, механізми сприймання інформації ви-